

STRUKTURA GLAGOLSKIH TVORJENK V TRUBARJEVI CERKOVNI ORDNINGI

Skladenjska podstava glagolskih tvorjenk je posebna glede izbora predmetno-pomenskih sestavin — zvrstna vezanost besedila onemogoča čustvenorazmerne modifikacije — ter glede pretvorbene poti skladenjskopodstavnih krajevskih in načinovnih prislovov: nemška predloga je vplivala na ohranitev njihove izrazne podobe tudi v besedotvorni podstavi in tako nastajajo strukturno sopomenske tvorjenke — poleg jeziku ustreznih sestavljenk še navidezne zloženke. Besedotvornopodstavne posebnosti so predvsem premenske, posebnosti obrazil pa zlasti razvrstitvene glede na izrazno podobo ali pomen podstave.

The underlying syntactic bases of the derivative verbs used by P. Trubar in his *Cerkovna ordninga* have distinct characteristics as regards the selection of denotational components (e. g., there are no modificational derivatives expressing emotional attitude because they would have been incompatible with the text type to which *C. ordninga* belongs) and as regards the transformational processing of the adverbs of place and manner present in the syntactic base: due to the influence of German, these adverbs tended to be carried over unchanged to the word-forming base, thus producing apparent compounds, sometimes alongside of the corresponding verbs formed by prefixation (and more appropriate to the Slovene language). The most important particularities of the word-forming base pertain to alternations, while those of the formants, to distribution with regard to the shape and/or meaning of the base.

1 Normativna jezikovna ambicija, ki je lastna že prvi slovenski knjigi,¹ bistveno določa tudi Cerkovno ordningo (CO), za katero velja, da je prvo izrecno predpisno besedilo.² Prav zaradi te, že v naslovu izražene zvrstnosti, postaja zanimivo vprašanje o strukturnih, izraznih, slogovnih, idr. lastnostih poimenovanj, ki jih tako besedilo prinaša.

Razčlenjevanje ene izmed pomembnih poimenovalnih možnosti, poimenovanj s tvorjenkami,³ potrjuje spoznanje, da je jezik naših prvih knjig norma-

¹ Prim. J. Rigler, *Zgodovina slovenskega knjižnega jezika*, Ljubljana 1968, kjer je za Trubarjev jezik dokazana glasovna urejenost na osnovi pomenske razločevalnosti zlasti v prvem obdobju (do leta 1574); prim. še razpravo istega avtorja *Problematika glasovnih in oblikoslovnih variant v Trubarjevi Cerkovni ordningi*, SR 1977, 465—490, kjer (proti neki drugi tezi) dokazuje tudi za CO ohranitev že v prvi knjigi uveljavljenega glasovnega pomenske razločevalnega sistema.

² F. Kidrič (*Die protestantische Kirchenordnung der Slovenen im XVI. Jahrhundert*, Heidelberg 1919) imenuje Cerkovno ordningo »praznično razglasitev slovenskega liturgičnega jezika za vse namene cerkvenega življenja /.../, 149; J. Rajhman (*Prva slovenska knjiga v luči teoloških, literarnozgodovinskih, jezikovnih in zgodovinskih raziskav*, Ljubljana 1977, 104) meni, da so od Trubarjevih teoloških razprav v slovenščini »predvsem pomembne Ena dolga predgovor, Cerkovna ordninga in Catechismus z dvejma izlagama«; B. Pogorelec (*Razvoj slovenskega knjižnega jezika, Seminar slovenskega jezika, literatura in kultura*, 1974, 7) omenja med jezikovnimi zvrstmi protestantskih besedil tudi cerkveni red.

³ V zborniku *Obdobja*, ki bo letos posvečen protestantizmu, bo izšla še razprava iste avtorice o strukturi imenskih tvorjenk v Cerkovni ordningi. — Izpisano gradivo sem imela možnost primerjati tudi z alfabetarjem Trubarjeve Cerkovne ordninge (tipkopis) ter s popolnimi izpisi tega dela pri Komisiji za historične slovarje na Inštitutu za slovenski jezik.

tivni. Ustaljene besedotvorne možnosti slovenskega jezika 16. stoletja so bile v bistvu spoznane in v veliki meri sprejete tudi za nove, zlasti pojmovne izraze.⁴ Odmikanje od splošnih slovenskih tvorbenih zakonitosti, npr. v tipih kot *gori vzdigniti*, je mogoče v večini primerov predvideti in utemeljiti (prim. 1.1.2).

V okviru funkcijske besedotvorne skladnje⁵ so izoblikovana in ustaljena zlasti razmerja v skladenjski podstavi — predvidljiva je torej pretvorba v vrsto (glede na razvrstitev), pomen in večinoma tudi izrazno podobo obrazila — saj imamo opraviti z enakimi besedotvornimi možnostmi kot v sodobnem jeziku: v CO so najpogostejše izpeljanke (tudi konverzne), nato sestavljenke, tvorjenke iz predložne zveze, modifikacije, zloženke, sklopi;⁶ dejstva, da v CO nimamo tistih modifikacij, katerih obrazilo je pretvorba kakovostnih pridevnikov ali izkakovostnih prislovov s pomenom pozitivnega ali negativnega razmerja (slabšalnosti ali ljubkovalnosti), je mogoče utemeljiti prav z zvrstno vezanostjo besedila.

Vsiljuje se vprašanje, kako je besedotvorne možnosti slovenskega jezika predstavila prva slovenska slovnica.⁷ Iz konkretne (tudi) besedotvorne razčlenitve (molitev očenaš, 166—178) je razvidno, da Bohorič loči predvsem dve besedotvorni vrsti — izpeljevanje in zlaganje, v katerega uvršča tudi sestavljanje; pri tvorjenki sami loči obrazilni del, zlasti predpono od podstave, npr. *po-svečenu* (168), *iz-idi* (169), *od-pustimo* (172) idr. Zanimivo pa je, da je teoretična izpostavitve besedotvorja skromnejša, vezana pravzaprav le na del izpeljave (nekatero samostalniške in pridevniške tvorjenke).⁸

⁴ F. Kidrič v delu, cit. v op. 2, v poglavju o jeziku (123—159) razvršča poimenovanja nekako v naslednje skupine: a) komaj sprejemljive nove oziroma višjestopenjske tvorjenke (Weiterbildungen), ki jih morda lahko pripišemo Trubarju, npr. *bogastvo*, *farstvo*, *izlaga*, *možica*, *ohranjenik*, *predgovor*, *pridigarstvu* (126); b) tujke (Fremdwörter), nastale pod vplivom izvirnika, navadno tudi pisane v izvirniku, npr. *Abolutio*, *adplicirati*, *antifona*, *eksempel*, *himnus*, *mordar*, *summa* (126); c) ponesrečene nove tvorbe in dobesedni prevodi nemških predlog, npr. *doli postaviti inu djati*, *proč djati inu zavreči*, *gori povejdati*, *gori narediti*, *vunkaj diliti*, *nadložiti*, *doli zatreti*, *okupe zmešanje* (127—130); č) domače besede, npr. *milost*, *betež*, *bramba*, *dokonati*, *dušica*, *hlapčič*, *pomor*, *poročiti*, *iztolmačiti*, *zapopadik* (130—133); d) tujke, ki jih je Trubar verjetno imel od doma, npr. *oltar*, *biblia*, *brumen*, *cuprati*, *klošter*, *šula*, *vaga*, *vice*, *žlahtnik* (133—134). Sem se uvrščajo tudi tuja poimenovanja, ki pa imajo svojo sopomenko, npr. *falsija* — *hudoba*, *ferdamen* — *preklet*, *zglihati se* — *zmiriti*, *gnada* — *milost*, *gruntan* — *zapopaden*, *kunšten* — *ume(i)telni* (134—137); e) stara (znana) liturgična in hierarhična poimenovanja, vendar z novo, prevrednoteno vsebino, npr. *maša*, *mašni ofer*, *mašnik*, *škof*, *večernica*, *farmošter*. — Kidričeve liste primerov so seveda lahko le osnovna orientacija, saj so narejene brez jezikoslovne utemeljitve, več ali manj le po občutku. — Trubarjevo zlasti teološko besedišče je predvsem s pomenskega ali pomenskoizvornega vidika predstavil J. Rajhman v delu, cit. v op. 2. Avtor povezuje nujnost iskanja novih besed z zvrstno vezanostjo besedila (104—125).

⁵ Pojem besedotvorna skladnja je določen v razpravi A. Vidovič-Muha, Tipološke lastnosti besedotvorne skladnje, XX. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture (dalje SSJLK), Ljubljana 1984, 305—319.

⁶ Naštete besedotvorne vrste so utemeljene s strukturo skladenjske podstave — prim. razpravo iz op. 5. — J. Toporišič, Slovenska slovnica, Maribor 1976 (dalje SS 1976) loči izpeljavo (v katero uvršča kot posebni skupini tudi modifikacijo in izpeljavo iz predložne zveze), sestavo, zlaganje, sklapljanje in konverzijo, 114—174.

⁷ A. Bohorič, *Arcticae horulae*, Wittenberg 1584.

⁸ Prim. J. Toporišič, Oblikoslovje v Bohoričevih Zimskih uricah, XX. SSJLK, 189—191, kjer so predstavljene tudi skupine izpeljank, ki jih prinaša Bohoričeva slovnica (190—191).

1.1 V Trubarjevi Cerkovni ordningi je od približno 2400 tvorjenk 800 glagolskih.⁹ V skladenjski podstavi teh tvorjenk je podredna glagolska besedna zveza, kar je mogoče zapisati kot x_1/x_2 ali x_2/x_1 , pri čemer je x_1 jedro, x_2 pa njegov določilni člen. Razvrstitev x_2 je odvisna od besedotvorne vrste: pri izpeljevanju, tvorjenju iz predložne zveze ter deloma sestavljanju in zlaganju je x_2 desno, torej x_1/x_2 , pri modificiranju, deloma sestavljanju in zlaganju pa levo — x_2/x_1 : *kljukati* ← [*pritiskati*] *kljuk*[-o], || ← -*ati*; *izročiti* ← [*dati*] {*iz*} *rok*{-o}; || → -*iti*, {} → *iz*-, -*rok*-; *iznajti* ← *najti* [*ven*], || → *iz*-; *zrasti* ← [*končati*] *rasti*, || → *z*-; *obljubovati* ← [*večkrat*] *obljubiti*, || → -*ova*-.

1.1.1 Najštevilnejše glagolske tvorjenke v CO so sestavljenke. Razčlenitev njihovega pomena nas bo pripeljala do globljega razumevanja nekaterih za Trubarja in tudi za kasnejši čas tipičnih oblik (*goribuditi*); z dejstvom, da je vloga predpone včasih zlasti vidska — tvorba dovršnikov iz nedovršnikov¹⁰ (*z-bati se*, *z-goditi se*) — bo vsaj posredno upravičena tudi predstavitev izraznih in deloma razvrstitvenih posebnosti glagolske pripone v primerih, ko je ta, sicer zlasti vidski glagolski morfem, posledica besedotvornega procesa (*vzdih-a-ti*, *naklonj-ova-ti*). Pri razčlenjevanju izhajamo torej iz spoznanja, da so sredstva glagolskega vida — predpona in glagolska pripona — v primerih, ko so pretvorljiva v sestavine skladenjske podstave v najširšem pomenu besedotvorni morfemi¹¹ in zato bodo obravnavana v tem okviru: *z-rasti* ← [*končati*] *rasti*, || → *z*-, -*rasti*; *ob-ljub-ova-ti* ← [*večkrat*] *obljubiti*, || → -*ova*-, *obljub*-(*ti*); *iz-roč-i-ti* ← [*dati*] {*iz*} *rok*{-o}, || → -*iti*, {} → *iz*-.

Kot je znano,¹² je sestavljanje besedotvorna vrsta, pri kateri se načeloma pretvarja v besedotvorno podstavo jedro skladenjske podstave, v našem primeru torej vedno glagol, v (predponsko) obrazilo pa njegov razvijajoči člen, npr. *iz-vleči* ← *vleči* [*iz*], || '*ven*' → *iz*-, -*vleči*; v primerih, ko je v jedru fazni glagol (*začeti/končati*), ko gre predvsem za vidsko spremembo glagola, pa se vsaj površinsko obrazili jedrni glagol skladenjske podstave, ki pa ga je pomensko mogoče opisati, npr. *na začetku/do konca* in dobiti tako spet podredno obrazilno podstavo, npr. *z-bati se* ← [*začeti*] *bati se*, || → *z*-, -*bati se*.

1.1.1.1 Besedotvorna podstava je večinoma pretvorba nedovršnika, lahko pa tudi dovršnika; dovršniki, ki jih izkazujejo sestavljenke v CO (netvorjeni ali tvorjeni — predponski) so naslednji: *dati*, *deti*, *konati*¹³ (*Htakimu nih Šakonu, de ga vboshym Imenu fazhnetu, inu Vboshy Gnadi dokonata* (131 a)), *ločiti*, *pasti*, *počiti*, *takniti*; *najti*, *odeti*, *popasti*, *povedati*, *oprašati*, *zabiti*;

⁹ Tvorjenost je pojmovana sinhrono — med tvorjenke so uvrščene tiste besede, katerih morfemske sestavine so pretvorljive v sestavine definirane besedotvorno-skladenjske enote — skladenjske podstave.

¹⁰ Prim. pomen predpon pri glagolu v delih F. Miklošič, *Vergleichende Syntax der slavischen Sprachen*, Wien 1868—1874, 125—249; A. Bajec, *Besedotvorje slovenskega jezika IV*, Ljubljana 1959 (dalje BSJ); J. Toporišič, SS 1976, 161—169; *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (dalje SSKJ) 1—5, Ljubljana 1970, 1975, 1979.

¹¹ Pri (navadnih) izpeljankah iz imenskih besed ter pri izpeljankah iz predložne zveze gre pravzaprav samo za prenos vidske lastnosti (jedrnega) glagola iz skladenjske podstave v tvorjeni glagol. Ker pa mora jedrni glagol skozi besedotvorni proces, lahko obravnavamo glagolsko pripono kot obrazilni morfem; kot možno besedotvorno prvo pojmuje glagolsko pripono že J. Toporišič, SS 1976, str. 159, J. Dular, *Napovedljivost zveze iz morfemske sestave glagolov*, SR 1983, 281—287.

¹² Prim. SS 1976, 121—122, besedotvorni algoritem za samostalniške sestavljenke.

¹³ F. Kidrič v delu, cit. v op. 2, uvršča glagol *dokonati* med domače besede (131), gl. op. 4, č.

vse netvorjene, razen *ločiti*, navaja SS 1976 (286). Sicer pa nastaja besedotvorna podstava tudi iz prevzetih glagolov, npr. *gruntati*, *glihati*, *gvišati*, *špotati*, *šonati*, *žmahati*, *šacati*, *rajtati*.

Premensko ali sploh oblikovno posebne so podstave glagolov *po-groziti* (-grez-), *nad-ležiti* (-leg-), *o-pomeniti*, *na-pušiti* (-pih-), *iz-pusati* (-pus-); *enkrat oli duakrat sto Vodo oblyti, oli vto Vodo pogrofiti, oli le sto vodo pokropyti* (87 b); *kai on ner vezh toshi, kai shaluie, kai nemu neruezh nadleshi, te telefne bolefni, oli ty Grehi* (137 a); *je taku dilene inu iemlene tih Sacramentou gori poftaul, da nas imaiio opomeniti inu faguishati od vfiga Nouiga Testamenta* (29 b); *On nema biti en Nouiz, de se ne Napushi, inu ne pade utu ferdamnane tiga opraulauza* (76 a); *inu ie te nashe grehe ispuffal, plazhal inu fturil fa nee fadofti* (133 a).

Izrazna podoba podstave se je premenila, če je predpona *ob-* prišla v stik s podstavo na začetni *v* — soglasniški sklop *bv* ni bil obstojen in *v* je rad izginil, npr. *obariti*, *obarovati*, *obeseliti*, *obleči*;¹⁴ tudi *zev* na šivu med predpono in podstavo se je na videz zapolnjeval z *v*, npr. *zavupati*, *navučiti* (v resnici je ta *v* protetični).

1.1.1.2 Predpinskih obrazil glagolskih sestavljenk v CO je 21: *ab-*, *ad-*, *diš-*, *eks-*; *do-*, *iz-*, *na-*, *nad-*, *ob-/o-*, *od-*, *po-*, *pod-*, *pre-*, *pri-*, *raz-*, *se-/s-*, *u-*, *v-*, *vz-*, *z-/s-*, *za-*, ter kombinaciji dveh predpon *s-po-*, *o-po-*; SS 1976, 161—169, ima še *a-*, *am-*, *de-/dez-*, *e-*, *in-*, *inter-*; *pred-*, *pro-*. V Miklošičevi Primerjalni slovnici slovanskih jezikov (dalje MPS)¹⁵ je še predpona *vy-* z dopolnitvijo, da ima *vy* »v novi slovenščini samo posamezne sledove« (201).

Tako kot v sodobnem knjižnem jeziku izražajo ta obrazila ob nedovršniški podstavi samo faznost glagolskega dejanja, lahko pa imajo še kak drugačen pomen.

Samo faznost dejanja izražajo predpone v primerih, ko so pretvorba enega od faznih izrazov, npr. *začeti*, *končati*, ali pa količinskega prislova *enkrat*, npr.: *z-bati se* ← [*začeti*] *se bati*, || → *z-*, *-bati se*, *z-rasti* ← [*končati*] *rasti*, || → *z-*, *-rasti*, *z-motiti* ← [*enkrat*] *motiti*, || → *z-*, *-motiti*. Strukturo skladijske podstave (SPo) lahko zapišemo SPo ← [F] Glag, pri čemer je F 'začeti' (simbol z), 'končati' (simbol k), *enkrat*, 'trenutno' (simbol t). Predpone, ki imajo še kak drug pomen, pa je mogoče ločiti prav na osnovi tega podstavno razvidnega pomena vsaj v dve skupini:

(1) Predpona ima pomen prislova, navadno krajevnega, lahko pa tudi časovnega, načinovnega ali količinskega; v skladijski podstavi je ta prislov lahko izražen ali neizražen (samo pomenskopodstavni).

Izražen je v primerih, ko gre za predpone *pre-*, *raz-*, *u-*, ki so, vsaj s sinhronega vidika, izrazno samostojne: *pre-bosti* ← *bosti* [*skozi_k*], || → *pre-*, *-bosti*; *raz-dejati* ← *dejati* [*dol, narazen_k*], || → *raz-*, *-dejati*; *u-bežati* ← *bežati* [*stran_k*], || → *u-*, *-bežati*. Glagolska vezljivost je v teh primerih implicitna. Strukturo skladijske podstave lahko zapišemo SPo ← [Pris_F]/[Pris] Glag (druga možnost, če je v skladijski podstavi dovršnik).

Neizražen, tj. samo pomenskopodstavni, pa je tak prislov v primerih, ko je predpona homonimna s skladijskopodstavnim predložnim glagolskim

¹⁴ F. Ramovš, HGSJ II, Konzonantizem, Ljubljana 1924, 135, navaja primere za asimilacijo *bv*, *pv* tudi iz CO, sicer pa veže pojav na Gorenjsko.

¹⁵ Prim. delo iz op. 10.

morfemom. Tak morfem lahko tudi na površini izraža glagolsko vezljivost,¹⁶ zveza z neimenovalniškim samostalnikom je prislovnodoločilna, npr. *izkljuvati* ← *kljuvati* [*iz_k R*], || 'ven' → *iz-*, *-kljuvati* (R = rodilnik, T = tožilnik itd.). Skladenjska podstava glagola *izkljuvati* ima torej pomensko podstavo *kljuvati ven do konca* (*končati kljuvati ven*),¹⁷ *iz-vleči* ← *vleči* [*iz_k R*], || 'ven' → *iz-*, *-vleči*; *na-peljati* ← *peljati* [*na_k T*], || 'zgoraj' → *na-*, *-peljati*; *po-kropiti* ← *kropiti* [*po_{t/k} M*], || 'zgoraj' → *po-*, *-kropiti*; *pod-vreči* ← *vreči* [*pod T*], || 'spodaj' → *pod-*, *-vreči*.¹⁸

Nekoliko posebni so primeri kot *iznoreti* ← *noreti* [*iz_k R*], kjer je R povratnoosebni zaimek *sebe*. Strukturo skladenjske podstave lahko zapišemo SPo ← Glag [Mo_F Sam₋₁]/[Mo Sam₋₁], pri čemer je *Mo* predložni glagolski morfem.

(2) Podstava predpone je sicer prosti predložni glagolski morfem, ki pa površinsko ni zamenljiv s prislovom; izraža iztek časovnosti ali krajevnosti, nujne za uresničitev česa, za dosego cilja, je skratka nosilec razmerja med glagolskim dejanjem in njegovo uresničitvijo. Mogoče ga je dopolniti s krajevnim ali časovnim oziralnim zaimkom, ki uvaja ustreznih (prislovni) odvisnik, npr. *do-čakati* ← *čakati* [*do_k takrat, ko*], || → *do-*, *-čakati* ipd. V nekaterih primerih je mogoče predložni glagolski morfem skupaj z zaimenskim prislovom pretvarjati v samostalnika *kraj/čas* oziroma v različna variantna poimenovanja teh dveh samostalnikov (trenutek/mesto ipd.), npr. *do-čakati* ← *čakati* [*do takrat, ko*] ← [*trenutek, ko*]. — Strukturo skladenjske podstave zapišemo: SPo ← Glag [Mo_F Prislz]/[Mo Prislz].

Skladenjsko podstavo predpon glagolskih sestavljenk je torej mogoče zjeti nekako v štiri pomenskostrukturne tipe: SPo → 1. [F] Glag, F → k/z/t (velja za vse F): *z-bati, z-rasti, z-motiti*; 2. Glag [Prisl_F]/[Prisl]: *u-bežati*; 3. Glag [Mo_F Sam₋₁]/[Mo Sam₋₁]: *iz-vleči/iz-noreti*; 4. Glag [Mo_F Prislz]/[Mo Prislz]: *do-čakati*.

Po teh predstavljenih tipih bodo razvrščene tudi predpone glagolskih sestavljenk v Trubarjevi CO (znotraj posameznih tipov bodo predpone razvrščene abecedno).

1.1.1.2.1 SPo → [F] Glag,

a) [F → k]:¹⁹

¹⁶ Če se pomen predponskega obrazila ne ujema z nobenim od pomenov predložnega glagolskega morfema, je seveda tak morfem vezljivostno mrtev, npr. *ob-liti* ← *liti* [*ob*], || 'okrog', sicer (*liti*) *ob 'zraven, tik'* — torej predložni morfem *ob* nima predponskega pomena 'okrog', prim. SSKJ 3, 172.

¹⁷ Tudi v primerih, ko je ta predpona nastala iz t. i. prostega predložnega glagolskega morfema, je ta morfem »predložni« samo po skladenjski vlogi (sklonska vplivnost), pomensko pa je vedno prislov; pri tipih kot npr. *strop iz lesa : vleči* [*iz*] (*jame*), || 'ven' → *iz-*, sta predlog in prosti morfem dejansko samo homonima.

¹⁸ J. Dular, v razpravi, cit. v op. 11, pojmuje zvezo glagolov s prostimi morfemi kot možno skladenjsko podstavo predponskega glagola; prim. še A. Bajec, R. Kolarič, M. Rupel, (J. Šolar), Slovenska slovnica, Ljubljana 1956, 175, primere kot *skočiti na* (*utrdba*) : *naskočiti* (*utrdba*), *pasti na* (*sovražnika*) : *napasti* (*sovražnika*), v okviru poglavja o menjavanju prehodnosti, 175; J. Toporišič, Nova slovenska skladnja, Ljubljana 1982, ima v poglavju o zvezah s predložnimi glagoli (95–100) med obsežnim številom primerov tudi take, ki so lahko podstava predpone, npr. (na)pasti na, (na)jeziti na, (od)liti od, (iz)brati iz, (od)ločiti se, (od)trgati od, (z)lesti z, (pod)vreči pod.

¹⁹ V ta tip grede še primeri, ko konec dejanja pomeni tudi njegovo izpolnitev, prehod v stanje, npr. *zdraviti* — *ozdraviti* (← *končati/nehati zdraviti*) — (*biti*) *zdrav*, *polniti* — *napolniti* — (*biti*) *poln*.

do- dokonati;

iz- izmeriti, izpačiti, izpolniti, izpresti, izdržati, izgihati, izgubiti, iztrohneti;

na- napolniti, navaditi, na(v)učiti;

ob-/o- obnoriti, obleči, obariti, obeseliti, obreči, oblagati, obdeliti, obprati, omečiti, ozdraviti, oskrbeti, obuditi, očistiti, oropati, ohladiti, oslepiti (tudi trenutnost — t). Predpona *ob-/o-* v glavnem ne izraža samo končnosti, ampak tudi izpolnitev dejanja (do konca) in potem prehod v stanje. Razvrstitveno je posebna predpona *ob-*: če ji sledi podstava z začetnim *v*, ta *v* odpade, npr. *ob-(v)ariti*, *ob-(v)eseliti*;²⁰ če se podstava začneja z zapornikom *p*, *d*, nimamo pričakovane predpanske variante *o-*, ampak *ob-*,²¹ npr. *ob-prati*, *ob-deliti* (tudi *obpusiti*, prim. 1.1.1.2.3). Razvrstitveno glede na pomen podstave je posebno predpansko obrazilo *ob-* v primerih *ob-reči*,²² *ob-lagati*: »inu Kerfzhenike, fratuio, obreko, oblasheio preganeio, loue inu more« (68 b); tvorjenki pomenita izpolnitev glagolskega dejanja, zato moramo tudi *reči*, **rekovati* razumeti v pomenu iztekanja dejanja. V primeru *obeseliti* je predpona *ob-* sinonimna z *raz-*, v primeru *obdeliti* pa je razvrstitveno posebna: »Ena dobra brumna Shena, Mosha obeffeli inu ga ohrani da ie dolgu shiu.« (97 b), »Inu ie niyu kmallu steim S. Duhum obdeilil inu poterdil« (13 b);²³

po- požreti, poginiti, postati, pogubiti, pogroziti, npr. »oli oto Vodo pogrofiti, oli le sto vodo pokropyti« (87 b);²⁴

pri- prilesti, pripeljati, priti;

u- ubiti, umoriti, usahniti, unreti, utopiti;

z-/s- zgoditi se, zmiriti se, zrasti, zmočiti, zmešati;

za- zagvišati, zamuditi, zasaditi, zaslužiti, završiti;

b) [F → z]:

ob- obtičati;

z- zbiti se;

za- zagledati, zaslišati, zaspati, zamerkat, za(v)upati, zašpotati, zašonati;

c) [F → t]:

po- poklicati, povabiti, pogledati, podeliti, ponuditi;

raz- razsrditi, razžalovati;

u- ukrasti, ukazati, užgati, ustrašiti;

z-/s- zmotiti, spoznati;

za- zapopasti, zatajiti, zateptati.

1.1.1.2.2 SPo → Glag [Prisl_F]/[Prisl]

pre- ← a) [skozi_k/t]: *prebosti*, *predreti*, *prestrašiti*, *prešacati*; b) [do konca, skozi_k]: *prebrati*, *pregledati*, *prestati*, *pretrpeti*, *premeniti*, *prelomiti*;

²⁰ Neobstojnost soglasniškega sklopa na morfemski meji predvideva za slovenščino tudi F. Miklošič, saj v MPS navaja obliki *obeseliti* in *oveseliti* (219).

²¹ O razvrstitvi predpon *ob-/o-* piše A. Bajec v BSJ: »V/ slovenščini nastopa preverb *ob-* redno pred vokali, pred bilabialnima zapornikoma pa *o-*. Pred vsemi drugimi glasovi srečujemo obe obliki, včasih celo pri istem glagolu« (94).

²² F. Miklošič v MPS, 220, navaja obliko *obreči*, *obrek* s pojasnilom, da je pomen predpone nejasen. O predponi *ob-* prim. še J. Toporišič, Zakaj ne po slovensko, 1969, str. 217—218.

²³ Glagol *obdeliti* ima tudi SSKJ 3, 180, z razlago »dati komu njegov del« in s pojasnilom, da je beseda knjižna; glede na rabo že pri Trubarju je verjetno prej starinska ali, po podatku J. Toporišiča, narečna (Mostec).

²⁴ Besedo ima še M. Pleteršnik, Slovensko-nemški slovar, Ljubljana 1894 (dalje Plet) 2, v pomenu 'potopiti, pomočiti' (Meg., Boh., Krelj., Dalm.).

c) [drugam_k]: *preliti, prepeljati, pregnati, preobrniti, prestopiti, predati*;
 č) [drugač_k]: *premisli, prerajati, pregovoriti*; d) [preveč_l]: *pregrešiti, premagati, prevzeti*;

raz- ← a) [narazen_{k/f}]: *razdeliti, razdreti, raziti se, razlomiti, razložiti, razsvetiti, raztaliti, razvezati*; *razdejati, raztegniti, razločiti, razpočiti se*;
 b) [povsod, dokončno_k]: *razgledati, razmisliti, razrajati*; c) [stran]: *razdeti, razodeti* (dvopredponski);

u- ← a) [uspešno_k]: *uslišati, usmiliti, ujeziti, ubraniti, utolažiti, utožiti se*,²⁵ npr. »*inu vom se nema vtoshiti sleteim Ditetom okuli hodyti, de onu bo timu Gospudi reienu*« (94 b); b) [stran_k]: *ubežati, (v)ujti*.

1.1.1.2.3 SPo → Glag [MO_F] Sam₁/[Mo Sam₁]:

ab- ← [ab_k] 'stran': *absolvirati*;

čez- ← [čez_k] 'zoper, več kot': *čezpričovati, čezostati*;

ad- ← [ad_k] *adplicirati*;

diš- ← [diš_k] 'narazen, stran': *dišputirati*;

eks- ← [eks_k] 'ven': *eksaminirati*;

iz- ← [iz_{k/f}- R] 'ven': *izoleči, izključati, izkopati (se), izliti, izpeljati, izvabiti, izpustiti, iztrebiti, izbljubati, izdreti, izgnati, iziti, izpeti, iztolmačiti, izštetiti, izpustiti, izreči, izvreči, izdati, iznajti*. — Posebna je tu predpona pri glagolih *iztolmačiti*, npr. »*Temuzh letaku bi se imeile istolmazhiti*« (22 b). Pri korenu *-lag-/ati* (in *-tolm-ačiti*) se je za ta pomen uveljavila predpona *raz-* 'narazen', v večini drugih slovanskih jezikov je ostal *iz-* oziroma *vy-*, npr. srbohrvaščina *iz-*, češčina *vy-*, ruščina *vy-*. Pri glagolu *izštetiti* gre za pomen predpone *se-/s-* 'skupaj', npr. »*de vti Ifpuuidi se imaiio vfi grehi ishteti*« (52 a). Glede na pomen predpon je nepričakovan dvopredponski glagol *iz-v-prašati*: »*Sakai vtaki se mogo ty mladi preprosti ludy ifuprašati inu poduuzhyti vti praui Veri*« (108 b);

na- ← a) [na_k T] 'gor': *napeljati, najti, naložiti, namalati*; b) [na] 'malo': *nakloniti*;

nad- ← [nad M] 'višje, zgoraj': *nadležiti*;

ob-/o- ← a) [ob_{k/f}- M] 'okoli, okrog': *obliti, obiti, objeti, oklicati, oznaniti, omisliti, oživetiti, omiti*; b) [ob] 'popolnoma': *opustiti/obpustiti* (o razvrstitvi prim. še *ob-* v 1.1.1.2.1). Pri dvopredponskem glagolu *opotakniti*²⁶ je poimensko in razvrstitveno posebna predpona *o-*: »*de se kei na en kamen ne opotak-nesh inu neudarish*« (136 b);

od- ← [od_{v/f}- R] 'stran': *odgnati, odpeljati, odpoditi, odoleči, odvezati, odsvetovati, odučiti; odločiti, odpehniti/-pahniti, odstopiti, odpustiti, odpovedati*;

po- ← a) [po_{k/f}- M] 'zgoraj, povrhu': *pokriti, pokopati, postaviti, potreti, pokvariti, poviti, pokropiti, potrditi, pokazati; poklekniti, popasti*; b) [po_{k/f}- M] 'zaporedoma': *pomoriti, popadati, posesti*; c) [po_{v/f}-] 'potem, nato': *posoditi, povrniti, poreči, pobegniti, počutiti*; č) [po_{k/f}-] 'malo': *pokloniti, poriniti, pomisliti, pojemati*;

pri- ← [pri_{k/f}- M] 'zraven, poleg': *privezati, pristati, pridejati, primorati, prisoditi, primešati, prigoditi, prisesti, pridati, pristopiti, pritakniti*;

v- ← a) [v_{k/f}- T] 'noter': *vlesti, vlit, vpeljati; vprašati*; b) [v_z] 'gor': *vstati*;

²⁵ Plet 2, 740, v enakem pomenu — 'postati siten' (C., M.).

²⁶ Plet 1, 840, v enakem pomenu — 'zadeti z nogami, spotakniti se' (Trub., Dalm., Boh.).

z-/s- ← a) [z_k] 'skupaj': *znesti*; b) [s_k] 'ven' (s je samo varianta iz-): *spovedati*;

za- ← a) [za_{zj}] 'zadaj': *zakleniti, zakriti, zamašiti, zavezati, zapečatiti, zapreti, zazidati; začeti, zapustiti, zastopiti, zadelati; zavreči; zapovedati*; b) [za_{tj}] 'napačno': *zagovoriti, zapeljati, zaiti*; c) [za_i] 'malo, nekoliko': *zadržati*.

1.1.1.2.4 SPo → Glag [Mo_F Prislz]/[Mo Prislz]:

do ← [do_{kj}- R]: *dočakati, doiti, doseči, dotakniti*.

1.1.1.2.5 V obrazilo so pretvorljivi predvsem krajevni pa tudi časovni in kolikostni prislovi ter prislovi pravega načina.

Največ prislovov je krajevnih,²⁷ ki so pogosto v antonimnih parih: **ven eks-, iz-** (MPS *iz*, 211; SS 1976 *eks-, iz-*, 162; SSK J 1 *eks-*, 555, SSK J 2 *iz-*, 83);

noter v- (MPS, 198, SS 1976, 167); prislova imata vprašalnico *kam*;

gor na-, v-, z- (MPS *na-*, 214; SS 1976 *na-*, 162, *v-*, 167, *z-*, 168; SSK J 2, *na-*, 886); CO nima sestavljenk s predpono *s-* 'dol' (MPS *s-*, 246—247; SS 1976 *s-*, 167); vprašalnica je *kam*;

zgoraj nad-, po- (MPS *nad-*: »das praefix *nad* scheint unbekannt zu sein«, 217; SS 1976 *nad-*, 173, SSK J 2 *nad-*, 898, SSK J 3 *po-*, 650);

spodaj pod- (MPS, 231; SS 1976, 165; SSK J 3, 668); vprašalnica *kje*;

zadaj za- (MPS, 206; SS 1976, 168); vprašalnica *kje*; CO nima sestavljenke s predpono *pred-* 'spredaj', prav tako ne MPS; SS 1976, 166; SSK J 3, 990;

stran diš-, od-, u-, raz- (MPS *od-*, 223, *raz-*, 242, *u-*, 247; SS 1976 *od-*, 164, *u-*, 167, *raz-*, 166, *dis-*, 161; SSK J 3, *od-*, 253, SSK J 1, *dis-*, 413); vprašalnica *kam*;

zraven (blizu) pri-, do- (MSP *pri-*, 233, *do-*, 203; SS 1976 *pri-*, 166, *do-*, 161; SSK J 1, *do-*, 427); vprašalnica *kje*;

nazaj od- (MPS, 233; SS 1976, 164; SSK J 3, 253).

Posamezni obrazilno pretvorljivi krajevni prislovi so še:

okoli ob-/o- (MPS, 219; SS 1976, 163; SSK J 3, (172); vprašalnici *kod, kje*;

skozi pre- (MPS, 238; SS 1976, 165; SSK J, 976); vprašalnica *kod*;

drugam pre- (MPS, 238, SS 1976, 165 — pomena 'skozi in drugam' sta tu združena (1); SSK J 3, 976); vprašalnica *kam*.

Med časovne prislove, ki so v podstavi glagolske predpone, lahko uvrstimo:

ves čas, skozi pre- (MPS, 238; SS 1976, 165; SSK J 3, 876); vprašalnica je *kako dolgo*;

do konca, zraven do- (MPS, 203; SS 1976, 161; SSK J 1, 427); vprašalnica je *kako dolgo*.

Podstavni kolikostni prislovi so:

nekoliko (malo) na-, po- (MPS *na-*, 214, *po-*, 227; SS 1976, *na-*, 163, *po-*, 164; SSK J 2, *na-*, 886; SSK J 3, *po-*, 650);

preveč pre- (MPS, 238; SS 1976, 165; SSK J 3, 977), vsaj globinsko pa tudi *vse, do konca: iz-* (MPS, 211; SS 1976, 162; SSK J 2, 83); vprašalnica je *koliko*.

²⁷ Prim. M. Hajnšek-Holz, O pomenih slovenskih predpon, XIV. SSJLK, Ljubljana 1978, 35—58, kjer je kot najpogostejši predstavljen krajevni pomen predpon, sledi načinovni in kot redek časovni.

²⁸ V oklepaju so navedene predpone z enako pretvorbeno podstavo iz Miklošičeve Primerjalne slovnice (MPS), cit. v op. 11, 195—257, iz Toporišičeve SS 1976, 161—169, ter iz SSKJ 1—3 (do Pren, nedokončano).

V predponski podstavi je tudi več prislovov pravega načina:²⁹
skupaj iz- kot varianta *se-/s-* (MPS *se-/s-*, 245; SS 1976, *se-/s-*, 167);
narazen ob-, raz-, (MPS *raz-*, 242; SS 1976, *raz-*, 166);
zaporedno po- (MPS *po-*, 277; SS 1976, 164, ima za enake primere — tip *pomoriti* — pomen 'vršiti dejanje z različnimi subjekti ali na različnih mestih'; SSK J 3, 650);

drugače pre- (MPS *pre-*, 258; SS 1976, 165; SSK J 3, 976);

napačno za- (MPS, 207; SS 1976, 169); vprašalnica je *kako*.

Vsaj površinsko bi se med prave načinovne prislove uvrščala podstava, ki izraža uspešnost dejanja; globinsko gre za uspešnost glede na časovnost ali krajevnost. Takšne predpone so npr. **do-** v tipu *do-čakati* — *čakati do uspešnega konca* — do kdaj; **iz-** v tipu *iz-prositi* — *prositi do uspešnega konca*.

1.1.1.2.6 Posebnosti predponskih obrazil sestavljenk v CO se kažejo:

(1) v razvrstitvi glede na podstavo: a) obrazilo s svojo izrazno podobo vpliva na izrazno podobo podstave; opraviti imamo z neobstoječim soglasniškim sklopom *bv* med predpono in podstavo, npr. *obariti*, *obeseliti*, verjetno hiperkorekturnimi zaporniškimi soglasniškimi sklopi *bp*, *bd*, npr. *obprati*, *obdeliti*, *obpustiti*; b) obrazilo se razvršča na pomensko nepričakovano podstavo, lahko tudi tvorjeno, danes ga nadomešča drugačno (sopomensko) obrazilo, več obrazil ali pa ima tvorjenka sopomenko v netvorjenki, npr. *zmiriti* — *pomiriti*, *utolažiti* — *potolažiti*, *iztolmačiti* — *raztolmačiti*, *premeniti* — *spremeniti*, *pojti* — *iti*, *izoprašati* — *izprašati*;

(2) v izrazni podobi, npr. *rez-*, *ne-*, *ze-*;³⁰ na izrazno podobo vpliva lahko tudi podstava — prim. razvrstitveni varianti *ob-/o-*, ter oblika prevzetosti, npr. *diš-*;

(3) v pomenu ali pomenski distribuciji: *s-* 'skupaj' → *iz-*, npr. *izšteti*, *z-/s-* 'končnost dejanja' → *iz-*, npr. *izpačiti*, *izglihati*; *spo-* → *opo-*, npr. *opotakniti*.

1.1.2 Tvorbo glagolskih sestavljenk je mogoče vsaj deloma pomensko povezovati s posebne vrste »zloženkami« v CO, s tipom *gori postaviti*, *gori vzeti*, *gori buditi*, *doli leči*, *doli priti*. (VCO so vsi tipi pisani narazen, torej tudi *gori buditi*). Te vrste poimenovanja, ki jih zasledimo v precejšnjem številu že pri Trubarju in ki se vsaj v slovarjih vlečejo v 19. stoletje,³¹ so res posledica kalkiranega (morfemskega) prevajanja³² in niso nikoli postala del slovenske-

²⁹ Prislovi kolikosti in pravega načina so v SS 1976 (str. 344—345) podskupine lastnostnih prislovov.

³⁰ J. Rigler, Glasovni razvoj predlogov in predpon *na*, *za*, *nad*, SR 1959/60, 250—248, razlaga e-jevski samoglasnik predpone (in predloga) z vokalno harmonijo: a pred zlogom s prednjim samoglasnikom preide v e, prim. tudi njegovo razpravo, nav. v op. 2 (str. 480).

³¹ Prim. H. Megiser, Thesaurus polyglottus, J. Stabej, Slovensko-latinskoneški slovar, Ljubljana 1977; tu so npr. pri geslu *doli* primeri kot *doli iemati*, *doli vreči*, *doli teči*, *doli priti*, *doli tlačiti*, idr. (26); O. Gutschman, Deutschwindisches Wörterbuch, Celovec 1789, 201, *dolpogniti*, *doltišati*, *dolpočeniti*, *dolsesti*, *dolpotoniti*, *dolpotreti*, idr.; M. Murko, Slovensko-Nemški in Nemško-Slovenski ročni besednik, Gratz 1833, Slovensko-Nemški Del, 46, *doldepati*, *dolpadati*, *dolpoložiti*, *dolzeti*, *dolpertisniti* idr.

³² F. Kidrič v delu, cit. v op. 2., uvršča tvorjenke tipa *dolipostaviti*, *doli vdariti* ipd. med »ponesrečene nove tvorbe in dobesedni prevod« iz nemščine (127); J. Toporišič, Dinamika razvoja slovenskega knjižnega jezika, JiS 1980/81, 6, 193—199, uvršča med skladenjske napake slovenskih protestantov tudi primere kot *gori ostati* (*doli sestiti*), kjer gre za »nepotrebno dodajanje prislovov glagolom, ki s prislovom izraženo podajajo že s predpono (ali z notranjo pomensko določenostjo) /.../« (193).

ga stilno nezaznamovanega besedišča. Natančnejša razčlenitev teh poimenovanj v CO pa vendarle kaže, da ne gre niti za pomensko niti za slogovno izenačena poimenovanja. S stališča pomenske vloge določujočega glagolskega člena, tj. prislova, je mogoče govoriti nekako o treh tipih takšnih poimenovanj.

(1) Prislov je lahko pomenska, če ne celo skladenjska podstava predponskega obrazila. V bistvu ima torej v teh primerih prislov pomensko vlogo predponskega obrazila glagolske sestavljenke, npr. *naprejpostaviti* ← *postaviti* [naprej,] [] → *naprej-/pred-, -staviti, narazenločiti* — *razločiti, goristaviti* — *postaviti, vkupemešati* — *zmešati, vuniostati* — *izostati, vunkajiti* — *iziti, naprejšvzeti* — *predvzeti, vunkajriniti* — *izriniti, vunkajsvzeti* — *izsvzeti, goribuditi* — *zbuditi, dolipriti* — *sniti, dolipustiti* — *spustiti, dolijemati* — *odvzemati, gorirediti* — *vzrejati*; predponsko obrazilo ima seveda še dodatno, predvidljivo, besedotvornopomensko (oblikotvorno) vidsko vlogo — nedovršniška podstava postane dovršniška;

(2) »zloženka« ima sopomenko, navadno je to sestavljenka, npr. *doli dejati* — *položiti, doli postaviti* — *položiti, gori jemati* — *pridobivati, proč devati* — *odlagati, gori narejati* — *ukazovati, gori postaviti* — *dvigniti, gori vzeti* — *upoštevati, naprej iti* — *napredovati, naprej vzeti* — *upoštevati, proč dejati* — *odstraniti, vkupe dati* — *zložiti, zoper staviti* — *nasprofovati* ipd.; skupina je posledica izrazite odvisnosti od tuje (nemške) predloge;

(3) prislov je samo ponovitev in s tem podkrepitev pomena glagolske predpone, če pa je glagol nepredponski, pa njegovega celotnega pomena. Verjetno gre pod vplivom nemške tvorbe za občutek, da je glagolska predpona premalo povedna. Primere je treba obravnavati kot dvobesedne; besedotvorni proces je zajel samo v predpono pretvorjeni prislov, ohranjeni prislov pa ima pravzaprav vlogo poudarnega člena: *doli izmiti* — *izmiti, doli poklekniti* — *poklekniti, gori obuditi* — *obuditi, zbuditi, gori vstati* — *gori vzdigniti* — *vzdigniti, vkupe skladati* — *skladati, vkupe sniti* — *sniti, vkupe spraviti* — *spraviti, vkupe zavezati* — *zavezati, vkupe zbirati (se)* — *zbirati (se)*, tako še: *vkupe zbrati, vkupe zložiti, vkupe poročiti (se), vkupe zmešati, vkupe zvezati*; *doli zatreti* — *zatreti, doli brisati* — *brisati, doli leči* — *leči, dolipasti* — *pasti, doli poklekniti* — *poklekniti, gori kojiti* — *kojiti, gori rasti* — *rasti, gori rediti* — *rediti, gori zidati* — *zidati*

Določujoči člen takšnih tvorjenk je predvsem krajevni, nastal iz krajevnega prislova, npr. *gori* — *doli, skupaj* — *narazen, naprej* — *nazaj, proč, zoper, vuni* idr.

Trubar se je verjetno zavedal, da so kalkirani izrazi premalo povedni, saj je primere iz vseh treh skupin velikokrat pojasnjeval, npr. z dodajanjem vsaj še enega podobnega poimenovanja, navadno za veznikom *in*, npr. *shnim se troshtala inu gori dershala* (14 a), *inu pod eno ozhito Cerkou sbýral inu gori dershál* (14 a), *tu Iesufou Diane oli dellu, Terplene inu Goriustaiene inu Gorihoiene* (17 b), *doli diati inu faurezhi* (50 b), *inu tu Menihstuu gori naredili inu postauili* (51 b), *1543 Leit gori dershál inu ohranil* (55 a), *od samiga Boga doli vershene inu refdiane* (56 a), *inu Molytue fo doli pryshle inu pogashene* (59 a), *tu Pridigarstuu gori dershi inu ohrani* (61 a), *zhloueski shlahti gori naredil inu postauil* (61 b), *nemaio obeniga Nauuka poslushati, ne gori vřeti* (65 b, 66 a); več ali manj sopomenski izrazi so včasih tudi za pojasnjevalnima veznikoma *to je, oli: ta Satisfactio, tu je, tu fadoftidiane* (36), *tu fadoftidiane*

oli Pokura (36 b), ta vezhna Pofstaua, nei ena minezha oli gori vsdignena Pofaua (11 a).

Obravnavane tipe piše Trubar — kot rečeno — načeloma narazen. V zapisu torej ni razločka med morebitnimi zloženkami in dejansko glagolsko zvezo s prislovom, npr. *gori deržati* : *gori gledati*, *nesti*. Tudi formalno kot besedne (torej s pisavo skupaj) je Trubar pojmoval samostalniške (glagolniške) izpeljanke iz takšnih besednih zvez oziroma zloženk. Več ali manj dosledno piše skupaj primere kot *goridržanje*, *gorivstajanja*, *zadostidjane*, *okupezbranje*, *gorigledanje* idr.

1.1.3 Izpeljanki iz prostomorfemskih glagolskih zvez v skladenjski podstavi sta v CO samo dve, in sicer *iz-ročiti* ← [dati] {iz} rok{-o}, || → -iti, {} → iz-, -rok-; *po-oblastiti* ← [dati] {po} oblast{-i}, || → -iti, {} → po-, -oblast-.

1.1.4 Med (navadnimi) glagolskimi izpeljankami jih je 50 iz samostalnikov ter 7 iz pridevnikov.

1.1.4.1 Med izsamostalniškimi glagoli je največ »lastnostnih« z glagolom *biti* v jedru,³³ npr. *prerokovati* ← [biti] prerok{-o}, || → -ovati, prerok-; *gospodovati* ← [biti] gospod{-o}, *kraljevati*, *fratovati*, *cvesti*, *ofrati se*; posebna glagola sta *babiti* ← [biti] bab[-a]³⁴, *dežiti* ← [biti] dež{ø},³⁵ Poleg glagola *biti* so v jedru skladenjske podstave tudi glagoli *imeti*, *delati* (*narediti*), *govoriti*, *prijemati*, npr. *razumeti* ← [imeti] razum{ø}, *mašovati* ← [imeti] maš[-o], *grešiti* ← [delati] greh[-o], *krstiti* ← [narediti] krst[-o], *kljukati* ← [prijemati]³⁶ kljuk[-o], *bogati* ← [govoriti] bog[-o].

1.1.4.2 Nekaj primerov izpridevniških tvorjenk, kjer sta v jedru skladenjske podstave glagola *biti* (lastnostnost), *delati*: *blazneti* ← [biti] blazen[-o], *divjati*, *polniti* ← [delati] poln[-o], *glihati* ← [delati] glih[-o], *ferdamnati* ← [delati] ferdamn [-o].

1.1.5 Pri tvorbi nedovršnikov iz dovršnikov (54 primerov) gre v bistvu za modifikacijo, saj se pretvarja v obrazilno glagolsko pripono razvijajoči člen skladenjske podstave, npr. *izroč-ova-ti* ← [večkrat] izročiti, || → -ova-; *obljub-ova-ti* ← [večkrat] obljubiti, || → -ova- ipd.

1.1.6 Za obrazilne glagolske pripone velja dvoje, in sicer: a) nepremenjenost glagolske pripone za *c*, *j*, *č*, *ž*, *š*; imamo torej samo obliko -ova-, npr. *izkuš-ova-ti*, *izroč-ova-ti*, *izpraš-ova-ti*, *konč-ova-ti*, *kršč-ova-ti*, *kupč-ova-ti*, *naklonj-ova-ti*, *napelj-ova-ti*, *poboljš-ova-ti*; *maš-ova-ti*; b) pogostnost glagolske pripone -ova-, tudi -ava- namesto pričakovane enozložne (enoglasne), npr. *obljub-ova-ti* (glagolska podstava ostane nepremenjena), *orač-ova-ti*, *izkuš-ova-ti/-ava-ti*, *naklonj-ova-ti*, *napelj-ova-ti/-ava-ti*, *obrač-ova-ti*, *poboljš-ova-ti/-ava-ti*. Glagol *vzdih-a-ti* bi morda lahko uvrstili med izsamostalniške.

³³ Prim. SS 1976, 158–159, kjer so predstavljene skupine izpeljank po različnih pomenskopodstavnih opisih; takšnih skupin je po SS 1976 dvanajst.

³⁴ Besedo navaja *Plet.* v pomenu 'opravljati babištvo' (M., Cig., Jan.).

³⁵ Besedo ima tudi *Plet.*, 157 (Trub., Krelj).

³⁶ Ob natančnejši razčlenitvi glagolskih tvorjenk v sodobnem jeziku se bo verjetno pokazalo, da je *prijemati* lahko le pomenskopodstavn, v skladenjski podstavi bo lahko le pomensko širši (hipernimni) glagol.

SUMMARY

The syntactic base structure of the derivative verbs in P. Trubar's *Cerkovna ordnina* allows word-formational procedures identical to those in modern standard Slovene. But its denotational components are particular, and so are their transformational possibilities. The *Cerkovna ordnina* belongs to a type of professional texts which precludes the use of derivatives with a modificational meaning of the (affectionate/pejorative) type *stop-ic-ati* ← [*ljubko...*] *stopati*; the modifying element of the syntactic base can therefore never be a qualitative adverb.

Loan translations reflect the disturbances in the (trans)formational processes; in particular, the adverbs of manner and place (present in the base of the verbal prefixes) tended to remain untransformed; the result at the surface level was a number of compounds (rather than prefixations) whose syntactic base was structurally identical with the one of the corresponding prefixed verbs: [*narazen*] *ločiti*, [] → *raz-/narazen-*, *-ločiti*; [*vunkaj*] *riniti*, [] → *iz-/vunkaj-*, *-riniti*; [*doli*] *pustiti*, [] → *s-/doli-*, *-pustiti*; [*gori*] *rediti*, [] → *vz-/gori-*, *-rediti* etc. In such compounds, the original adverb (whose shape remains unchanged throughout the process of composition) has no influence on the verbal aspect of the new word: the new verb retains the aspect of the verb in its base. The "compounds" of this sort probably stimulated the use of many tautological phrases in which the adverb is a modifier with the apparent function of strengthening the prefix or the entire meaning of the (simplex) verb: *gori vzdigniti*, *okupe zbrati*, *doli poklekniti*, *gori kojiti* etc.

A few particulars pertain to the components of the derivative verbs, i. e., to their derivational base and their formants (affixes).

Their derivational base can be seen as particular when it consists of borrowed verbs, such as *-glihati*, *-gruntati*, *-šonati*, *-špotati*, or when it exhibits special morpho-nemic alternations or special forms in general: /*po/-groz-iti*, /*na/-puš-iti*; such alternations can be a consequence of the distribution of the prefix, e. g. /*ob/-ariti*.

The prefixal formants can be seen as particular because of (i) their shape (the vowel harmony: *rez-*, *ne-*, *ze-*; the form adopted: *diš-*), (ii) their distribution, e. g. *ob-prati*, (iii) their meaning, e. g. *iz-tolmačiti*, *raz-deti*). — In the derivation of verbs from verbs, the (verbal) stem-suffix, too, is treated as a word-formational formant, when it is possible to determine the syntactic base of such derivatives, e. g. *obljub-ova-ti* ← [*večkrat*] *obljubiti*, [] → *-ova*. The stem-suffixal formants have, at the level of expression, a particular shape: *o* is preserved after *c j č ž š* (e. g. *maš-ova-ti*, *napelj-ova-ti*) and they are mostly dissyllables (*obrač-ova-ti*, *obljub-ova-ti*).